

*М. В. Вишиванюк,
к. е. н., голова Івано-Франківської обласної ради*

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СТРАТЕГІЧНОГО ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ НА ЗАСАДАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

У статті розглянуто основні методичні основи формування системи стратегічного державного управління розвитком регіону, визначені та розписані основні формуючі блоки системи.

The article reviews the basic methodological principles of forming the strategic governance and development of the region determined painted basic blocks forming system.

Ключові слова: сталий розвиток, стратегічне управління, регіональний розвиток, регіон, стійкість, соціально-економічна система, моніторинг, аналіз, оцінка, індикатори, показники.

Key words: sustainable development, strategic management, regional development, the region, stability and socio-economic system, monitoring, analysis, evaluation, indicators, indices.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ І ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ТА ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Виконання місії і досягнення стратегічних цілей регіонального управління соціально-економічним розвитком муніципальних утворень пов'язане із забезпеченням практичної реалізації суб'єктами управління (регіональними органами державної влади та органами місцевого самоврядування муніципальних утворень) визначених пріоритетних напрямків підвищення якості життя населення, що проживає на території муніципальних утворень. Розробка регіональних та муніципальних стратегічних документів територіального розвитку повинна передбачати конкретні механізми та інструменти практичної реалізації регіональними органами влади і органами місцевого самоврядування пріоритетних напрямків підвищення якості життя населення.

При формуванні методичних основ системи стратегічного регіонального управління розвитком муніципальних утворень особливу увагу необхідно приділити обґрунтуванню вибору спрямованості перспективного розвитку муніципальних утворень, що вкладається в загальну стратегію регіональної політики, і формуванню системи взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування муніципальних утворень, що створює позитивну мотивацію у взаємному нарощуванні територіального потенціалу та підвищує зацікавленість і відповідальність органів влади та управління всіх рівнів за результати соціально-економічного розвитку муніципальних утворень.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ, У ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ

Питаннями методики формування простору індикаторів економічного розвитку регіонів займалось чи-

мало вчених та управлінців-практиків. Зокрема Аваков А. Б., Бубенко П.Т., Зайцева Л., Кравцов О.С., Кушнар'єв Є.П., Пономаренко В.С., Пухтаєвич Р., Тищенко О.М. та ін.

ЦІЛІ СТАТТІ

Метою нашого дослідження є формування методичних основ розробки системи стратегічного державного управління розвитком регіонів.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Система стратегічного регіонального управління соціально-економічним розвитком муніципальних утворень повинна включати формуючий блок, ресурсний блок, блок реалізації, блок моніторингу і контролю.

У результаті створення формуючого блоку повинна, по-перше, з'явитися цілісна ідеологія і методологія стратегічного регіонального управління соціально-економічним розвитком муніципальних утворень. По-друге, повинна бути сформована структура нормативно-правового та методичного забезпечення цього управління. По-третє, має бути проведена інформаційно-аналітична оцінка пріоритетів і можливостей регіону в сфері управління соціально-економічним розвитком муніципальних утворень. По-четверте, необхідно передбачити створення загального внутрішньорегіонального інформаційного простору шляхом організації стратегічного індикативного планування територіального розвитку держави і муніципальних утворень [2].

Таким чином, завдання формуючого блоку — теоретично обґрунтувати та сформулювати методологію стратегічного регіонального управління соціально-економічним розвитком муніципальних утворень і надати йому законну силу.

Ресурсний блок системи стратегічного регіонального управління соціально-економічним розвитком муніципальних утворень повинен складати ту частину фінансових, майнових, матеріальних та інших ресурсів регіону, яку необхідно виділити для забезпечення вирішення конкретних цілей і завдань стратегічного управління розвитком муніципальних утворень, а також ту частину недержавних ресурсів (засобів приватних осіб та суб'єктів господарювання, зовнішніх по відношенню до регіону позик, муніципальних ресурсів і тощо), які на законній підставі можуть бути спрямовані на зазначені цілі. Без достатнього ресурсного забезпечення практичне застосування механізмів та реалізація заходів стратегічного регіонального управління соціально-економічним розвитком муніципальних утворень неминуче будуть носити декларативний характер [1].

Реалізація блоку системи стратегічного управління розвитком муніципальних утворень найбільш різноманітна, структурно неоднорідна і здатна включати в себе десятки конкретних дій, інструментів і процедур. У даний блок можуть входити такі якісно різні заходи, як політичні рішення територіальних органів влади і управління; адміністративні заходи; механізми організаційно-правової та методичної підтримки; заходи фінансової підтримки та бюджетного забезпечення та інші. Зазначені елементи реалізації блоку можуть бути не тільки якісно різні, але й по-різному використовуватися в залежності від підстав і напрямків їх застосування.

Блок моніторингу та контролю повинен включати комплексні заходи всебічного і постійного спостереження, аналізу та коригування ходу реалізованих заходів і процесів соціально-економічного розвитку муніципальних утворень [4].

Обґрунтування спрямованості розвитку дозволить забезпечити предметність розуміння процесів стратегічного управління територіальним розвитком,

розкрити з функціональної точки зору доцільність управлінської діяльності регіональних і місцевих органів влади і управління. Забезпечення спрямованості соціально-економічного розвитку муніципальних утворень у рамках загальної стратегії регіонального розвитку дозволить скоординувати управлінські дії всіх рівнів влади і управління та сприяти формуванню стратегічного бачення перспектив розвитку муніципальних утворень і шляхів їх досягнення. Залежно, система координат соціально-економічного розвитку муніципальних утворень регіону повинна бути порівнянна і співвіднесена до кращої світової та вітчизняної практики управління територіальним розвитком, відповідно до якої регіональні органи державної влади та органи місцевого самоврядування зможуть вибудувати і координувати свою управлінську діяльність, націлену на досягнення стратегічних цілей соціально-економічного розвитку муніципальних утворень [2].

На наш погляд, вимогам визначення пріоритетних напрямків із соціально-економічного розвитку муніципальних утворень із урахуванням сучасних загальносвітових тенденцій територіального розвитку в повній мірі задовольняє концепція сталого розвитку.

Існують різні визначення сталого розвитку. Згідно "Словника сучасної економічної теорії" Макміллана, термін "сталий розвиток" означає максимізацію чистих вигод економічного розвитку за умови збереження природних ресурсів і таким чином має на увазі формування потенційно нового підходу до економічного розвитку суспільства.

Протягом останніх двох десятиліть підходи до реалізації сталого розвитку постійно розвиваються і розглядаються як запорука успішного поступу людства в довгостроковій перспективі. Під стійким розвитком з точки зору економіки можна розуміти динамічний процес, в ході якого реальне багатство суспільства з часом не скорочується. При цьому необхідно брати до уваги, що найважливішим компонентом національного багатства всіх країн, разом з виробленим економічним капіталом (фінанси, засоби виробництва і споживання, нерухомість тощо), виявляється людський капітал та природний капітал. При цьому, щоб бути стійким і збалансованим, територіальний розвиток має спрямовуватися і організовуватися таким чином, щоб сума цих трьох видів капіталу принаймні не зменшувалася. Вважаємо можливим запропонувати постулати концепції сталого розвитку на процеси соціально-економічного розвитку муніципальних утворень і управління соціально-економічним розвитком муніципальних утворень [5].

Впровадження в практику стратегічного регіонального управління розвитком муніципальних утворень принципів концепції сталого розвитку направлено на забезпечення взаємообумовленості розвитку соціально-економічного потенціалу та природно-ресурсного потенціалу території муніципальних утворень. Виділемо наступні пріоритетні напрями підвищення якості життя населення муніципальних утворень:

- розвиток сфер народозбереження і галузей життєзабезпечення населення муніципальних утворень;

- забезпечення стійких темпів якісного економічного розвитку і формування оптимальної для кожної території структури секторів економіки;

- активне підтримання сприятливого для проживання населення стану навколишнього середовища;

- підвищення ефективності бюджетних витрат і результативності управлінської діяльності органів місцевого самоврядування муніципальних утворень [1].

Крім того, формування єдиних пріоритетів регіонального та муніципального управління територі-

альним розвитком можна розглядати як методичний інструмент пов'язання стратегічних цілей і завдань розвитку регіону і муніципальних утворень, спрямований на подолання роз'єднаності використання обмежених внутрішньорегіональних ресурсів та їх концентрації на стратегічно важливих напрямках розвитку.

Блок моніторингу та контролю за досягненням стратегічних цілей регіонального управління соціально-економічним розвитком муніципальних утворень повинен передбачати:

- побудову цільової системи показників;
- створення методики оцінки ефективності та результативності управління соціально-економічним розвитком муніципальних утворень;
- підготовку інформаційно-аналітичних матеріалів щодо реалізації стратегічних і програмних документів і досягнення основних цільових показників у рамках стратегічного регіонального управління соціально-економічним розвитком муніципальних утворень;

— визначення процедур та механізмів внесення змін і коректувань в стратегічні документи територіального розвитку регіону і муніципальних утворень.

Оцінка ефективності та результативності управління соціально-економічним розвитком є основною умовою вдосконалення інструментів впливу місцевих органів влади. Система індикаторів соціально-економічного розвитку муніципальних утворень, що дозволяє діагностувати внутрішню і зовнішню середу регіону і муніципальних утворень, є одним з основних елементів механізму управління їх стійким розвитком. Достовірно проведений аналіз по контрольним показникам дозволяє оцінити територіальний потенціал муніципальних утворень і визначити ефективність територіального управління для досягнення стійкого і збалансованого розвитку муніципальних утворень [3].

З метою проведення оцінки ефективності управління спрямованим розвитком муніципальних утворень можливим є впровадження у практику регіонального управління системи координат сталого розвитку, що складається з декількох інтегральних показників, які:

- досить чутливі до якісних змін муніципальної соціально-економічної ситуації в часі і в просторі;
 - кількісно вимірювані.
- Слід зазначити, що управлінська діяльність органів місцевого самоврядування, спрямована на досягнення стратегічних цілей соціально-економічного розвитку муніципальних утворень, буде більш результативною та ефективною в разі забезпечення достатньої зацікавленості керівництва муніципальних утворень у практичній реалізації пріоритетних напрямів підвищення якості життя.

Сформована в останні десятиліття висока ступінь залежності органів місцевого самоврядування від проведеної регіональної соціально-економічної політики і від фінансової допомоги з регіонального бюджету, сприяла зниженню зацікавленості місцевих органів управління у проведенні самостійної результативної політики, спрямованої на ефективний соціально-економічний розвиток муніципальних утворень. В якості дієвого стимулу може виступати додаткова фінансова підтримка процесів соціально-економічного розвитку муніципальних утворень із регіонального бюджету, надання якої може бути взаємовигідно як органам місцевого самоврядування, так і регіональним органам державної влади, що здійснюють регіональне управління соціально-економічним розвитком муніципальних утворень. Якщо муніципальні утворення безпосередньо зацікавлені в отриманні додаткових обсягів фінансових коштів із вищестоящего бюджету, то регіональний рівень управлін-

ня, у свою чергу, прагне забезпечити максимально можливу віддачу наданих муніципальним утворенням бюджетних коштів у вигляді стійких темпів соціально-економічного розвитку муніципальних утворень, тому що розвиток системи в цілому (регіону) неможливий без розвитку складових її компонентів (муніципальних утворень) [5].

І як раціональному інвестору, регіонам вигідніше розподіляти обмежений обсяг фінансових коштів серед муніципальних утворень, які найбільш динамічно розвиваються і володіють характеристиками стійкого і збалансованого розвитку. Розробку механізму фінансового стимулювання реалізації пріоритетних напрямів підвищення якості життя населення муніципальних утворень (далі — механізм фінансового стимулювання) і його впровадження в систему стратегічного регіонального управління соціально-економічним розвитком муніципальних утворень пропонується здійснити, застосовуючи інструменти регулювання міжбюджетних відносин регіону і муніципальних утворень, що передбачають можливість перерозподілу фінансових коштів між бюджетами різних рівнів із необхідністю обґрунтування конкретних умов і критеріїв перерозподілу [2].

Для вирішення даної задачі пропонується виділення в складі міжбюджетних трансфертів, що направляються з регіонального бюджету бюджетам муніципальних утворень, цільових фінансових засобів (в організаційній формі Фонду підтримки соціально-економічного розвитку муніципальних утворень), які розподіляються через систему критеріїв і методів відбору між муніципальними утвореннями з метою посилення мотивації органів місцевого самоврядування муніципальних утворень у реалізації пріоритетних напрямів підвищення якості життя населення та забезпечення перспективного розвитку муніципальних утворень, відповідного парадигмі сталого розвитку.

ВИСНОВКИ

Таким чином, механізм фінансового стимулювання дозволить не тільки створити необхідні умови для стимулювання практичної реалізації органами місцевого самоврядування пріоритетних напрямків підвищення якості життя населення муніципальних утворень, а й сформувати інформаційну базу, необхідну для оперативного моніторингу та перспективного планування управлінської діяльності регіональних і місцевих органів влади.

Література:

1. Стратегії розвитку регіонів: шляхи забезпечення дієвості. Збірник матеріалів "круглого столу" / за ред. С.О. Білої. — К.: НІСД, 2011. — 88 с.
2. Гальчинський А.С. Стратегія економічного та соціального розвитку України (2004—2015 рр.) "Шляхом європейської інтеграції" / А.С. Гальчинський, В.М. Геєць. — К.: УВД Держкомстату України, 2004. — 282 с.
3. Підгірний В.В. Особливості стратегічного управління соціально-економічною трансформацією: місце й роль регіонального напрямку / В.В. Підгірний // Держава та регіони. — 2010. — № 2. — С. 151—159.
4. Жиліяєва Н.М. Перспективи підвищення конкурентоспроможності економіки України: галузеві і регіональні пріоритети / Н.М. Жиліяєва // Актуальні проблеми економіки. — 2010. — № 4. — С. 51—59.
5. Варналій З.С. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку: [монографія] / З.С. Варналій, А.І. Мокій, О.Ф. Новікова; за ред. З.С. Варналія. — К.: Знання України, 2005. — 498 с.

Стаття надійшла до редакції 14.08.2012 р.